

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า “ครอบครัว” ในบริบทสังคมไทย¹

Conceptual Metaphors of the Word “Family” in the Thai Social Context

นิลบล ศรีเทพ² เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต³ และกมลวดี บุรณวัฒน์⁴
Nilubon Srithep⁵, Pennapa Klaisingto⁶, and Kamalawadee Buranawanna⁷

(Received: 22 November 2024; Revised: 20 January 2025; Accepted: 24 January 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า “ครอบครัว” ในบริบทของสังคมไทย ตามกรอบแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) โดยเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นข้อความที่มีคำว่า “ครอบครัว” จากหัวข้อหนังสือพิมพ์และงานเขียนกึ่งวิชาการ จำนวน 4,263 ข้อความ วิเคราะห์ตีความอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณ์ของคำว่า “ครอบครัว” จำนวน 1,304 ถ้อยคำอุปลักษณ์ สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยจำนวน 4 มโนทัศน์ ได้แก่ [ครอบครัว คือ พื้นที่] [ครอบครัว คือ มนุษย์] [ครอบครัว คือ วัตถุสิ่งของ] และ [ครอบครัว คือ สิ่งปลูกสร้าง] ผลการวิจัยสะท้อนระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยที่มีต่อคำว่าครอบครัวในมุมมองด้านบวกว่าครอบครัวในอุดมคติคือครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง ส่วนมุมมองด้านลบคือครอบครัวเป็นสิ่งที่เปราะบางต้องดูแล จุนเจือ ช่วยเหลือและประคับประคอง

คำสำคัญ: ครอบครัว, อุปลักษณ์, อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์, บริบทสังคมไทย, อรรถศาสตร์ปริชาน

Abstract

This research aims to analyze the conceptual metaphor of the word “family” in the context of Thai society using the conceptual metaphor framework proposed by Lakoff and Johnson (Lakoff & Johnson, 1980). Data were collected from the Thai National Corpus of the Department of Linguistics,

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา “ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ขั้นสูง” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2567

² นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

⁴ ดร. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

⁵ Ph.D. Student, Doctor of Philosophy Program in Applied Linguistics, School of Liberal Arts, University of Phayao

⁶ Associate Professor Dr., Department of English, School of Liberal Arts, University of Phayao

⁷ Dr., Department of English, School of Liberal Arts, University of Phayao

* Corresponding author, E-mail: nilubon.wor@gmail.com

Chulalongkorn University. The texts containing the word “family” were sourced from 4,263 newspaper headlines and semi-academic writings. The conceptual metaphors were analyzed and interpreted descriptively and analytically. The findings revealed 1,304 instances of metaphors associated with the word “family,” reflecting four conceptual metaphors from the perspective of Thai language users: [family is space], [family is human], [family is objects], and [family is buildings]. These results highlight the conceptual system of Thai speakers regarding the word “family” from both positive and negative perspectives. From a positive perspective, the ideal family is perceived as warm and stable. Conversely, the negative perspective views the family as fragile, requiring care, support, and assistance.

Keywords: Family, Metaphor, Conceptual metaphor, Thai social context, Cognitive semantics

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญของสังคม มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของคนให้มีสุขภาวะที่ดีทั้งกายใจ เป็นแหล่งบ่มเพาะ ถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมและพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ นับว่าครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งต่อความเจริญของสังคม โดยองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยทำให้ครอบครัวมีความสุขหรือเป็นครอบครัวในอุดมคติ คือ สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดอง มีความรับผิดชอบ ปรารถนาดีต่อกัน อดออม สร้างฐานะให้มั่นคง พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี สามารถเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีและได้รับการศึกษาตามศักยภาพ ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวรู้จักคุณค่าของตน มีน้ำใจบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Kinasen et al., 2018) ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากเกี่ยวกับครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของครอบครัวตามอุดมคติที่เป็นครอบครัวที่มีความพร้อมของพ่อและแม่ในการทำหน้าที่เลี้ยงดูลูก แต่มีครอบครัวในรูปแบบอื่นเพิ่มมากขึ้น เช่น ครอบครัวทางเลือก ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่มีพ่อแม่วัยเยาว์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัว ดังนั้นการศึกษาดูมการณครอบครัวของคนไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ Namsopa & Penporchai (2019) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ความเป็นครอบครัวในเฟซบุ๊ก แพนเพจ “Little Monster” พบอุดมการณ์ความเป็นครอบครัว เช่น “แม่” ต้องทำหน้าที่ดูแลเรื่องในบ้านและหารายได้ให้แก่ครอบครัว “พ่อแม่” ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกอย่างดีที่สุด Thiensawangchai & Noyjarean (2023) ศึกษาเรื่องแม่: ภาพสะท้อนความเป็นแม่ที่สื่อผ่านภาษาและมโนทัศน์ของคนไทย พบว่า อุปลักษณะของแม่ที่กล่าวถึงในนิตยสารเกี่ยวกับแม่และเด็กแสดงให้เห็นถึงบทบาทของแม่ในสังคมร่วมสมัยที่ถูกคาดหวังให้ผู้หญิงเก่งทั้งนอกบ้านและในบ้าน ด้านการศึกษาวิจัยต่างประเทศ Cuc (2020) ศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ “ครอบครัวคือ บ้าน” ในภาษาเวียดนาม เพื่อศึกษามุมมองของคนเวียดนามที่มีต่อคำว่าครอบครัวผ่านอุปลักษณะบ้าน Li (2006) สำรวจสังคมจากอุปลักษณะครอบครัวในวัฒนธรรมจีน พบอุปลักษณะครอบครัวคือแบบอย่างของ

การบริหารสถาบัน แบบอย่างของครอบครัวถูกนำไปใช้ในสังคมจีนในระดับสถาบันต่าง ๆ เช่น รัฐบาลบริหารประเทศเหมือนครอบครัว และการศึกษาของ Kietkyka & Grzaśko (2024) เรื่อง *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์พ่อแม่คือสัตว์: กรณีเปรียบเทียบกับวิธีการเลี้ยงดู* โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ในภาษาอังกฤษเทียบกับวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่ จากผลการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นมุมมองที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวหลายด้าน เช่น หน้าที่ของพ่อแม่ ความคาดหวัง การตั้งเป้าหมายความสำเร็จของครอบครัว โดยข้อค้นพบข้างต้นมาจากการวิเคราะห์มุมมองของมนุษย์ที่มีต่อครอบครัวผ่านการใช้ภาษาของคนในสังคมที่ต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษามุมมองความคิดของคนในสังคมผ่านการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่น่าสนใจ โดยเป็นการศึกษาที่จะทำให้พบมุมมองของคนในสังคมไทยที่มีต่อคำว่า “ครอบครัว” ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างครอบครัวในบริบทสังคมไทย

เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) เสนอแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) ว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของเรานั้นอยู่ในรูปของการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ทั้งสิ้น อุปลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการใช้ภาษาเพื่อเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดภาพพจน์เท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และสังคมของผู้ใช้ภาษาซึ่งเรียกว่า อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ดังนั้นการศึกษาอุปลักษณ์จะสามารถทำให้เราเข้าใจความคิดหรือมโนทัศน์ของคนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้จากการศึกษาภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน Kövecses (2010) และ Gibbs (1994) ขยายแนวคิดเพิ่มเติมว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ไม่ได้จำกัดแค่ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มนุษย์ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันโดยไม่รู้ตัวเท่านั้น ถ้อยคำที่ใช้ในนวนิยายหรือบทประพันธ์ต่าง ๆ ก็นับว่าเป็นอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้เช่นเดียวกัน เพียงแต่อุปลักษณ์ที่กวีใช้จะเป็นลีลาเฉพาะตนเองแต่ทั้งนี้ยังอยู่ภายใต้กรอบของมโนทัศน์ที่ผู้พูดภาษานั้น ๆ จึงถือเป็นการนำเสนอมโนทัศน์เดิมในแนวทางหรือมุมมองใหม่ เลคอฟและจอห์นสันได้แบ่งอุปลักษณ์เป็น 2 ระดับ คือ 1) ถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expression) คือ ถ้อยคำที่แสดงการเปรียบเทียบที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน และ 2) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (metaphorical concept) คือ ความคิดที่มีลักษณะเปรียบเทียบของผู้ใช้ภาษาในระบบปริชาน นอกจากนี้ยังได้แบ่งประเภทของอุปลักษณ์เป็น 3 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง (structure metaphor) อุปลักษณ์เชิงทิศทาง (orientational metaphor) และอุปลักษณ์เชิงวัตถุ (ontological concept) อุปลักษณ์เป็นกระบวนการถ่ายโยงหรือรับรู้ความหมายของสองสิ่งที่อยู่ต่างขอบเขตความหมายกัน (domain) เช่น ความรักกับการเดินทาง ในขณะทีนามนัย (metonymy) คือ เป็นกระบวนการทางปริชานของมนุษย์ที่หยิบยกหรือใช้สิ่งหนึ่งกล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในความหมายเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ส่วนรวมแทนส่วนย่อยหรือส่วนย่อยแทนส่วนรวมก็ตาม เช่น ไทยนี้รักสงบ เป็นการใช้คำว่า ไทย แทนผู้คน ประชาธิปไตย เชื้อชาติไทย เป็นต้น

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองความคิดของคนที่มีต่อการมองสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์

เชิงมนทัศน์ ตามแนวความคิดของ Lakoff and Johnson (1980) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ของคำว่า “ครอบครัว” ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม และยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) ที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบ ประกอบด้วยรูปภาษาในชีวิตประจำวันและการใช้ภาษาในวรรณกรรมหรือสื่อต่าง ๆ โดยผู้วิจัยเห็นว่าผู้ประพันธ์เป็นส่วนหนึ่งในสังคมผู้ใช้ภาษา ดังนั้นอุปลักษณ์ที่มีลักษณะสร้างสรรค์ที่นักประพันธ์ใช้ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นมนทัศน์ที่ผู้ใช้ภาษาหรือคนในสังคมร่วมกันได้ ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำอุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ และทำความเข้าใจอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของคำว่า “ครอบครัว” ในบริบทสังคมไทย

วัตถุประสงค์

วิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ของคำว่า “ครอบครัว” ในบริบทสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชานของ เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) โคเวคเซส (Kövecses, 2010) และกิบส์ (Gibbs, 1994) วิเคราะห์และตีความถ้อยคำอุปลักษณ์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ดังหัวข้อต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ทุกข้อความที่มีคำว่า “ครอบครัว” ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) แหล่งรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบทั้งภาษาในชีวิตประจำวันและภาษาในวรรณกรรมและสื่อต่าง ๆ ประกอบด้วยข้อมูลประเภทเรื่องแต่ง (fiction) งานเขียนเชิงวิชาการ (academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) หนังสือพิมพ์ (newspaper) กฎหมาย (law) และเบ็ดเตล็ด (miscellany) จำนวนทั้งสิ้น 12,531 ข้อความ กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้อความจากคำค้นหา “ครอบครัว” ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) จากประเภทหนังสือพิมพ์ (newspaper) จำนวน 2,105 ข้อความ และจากงานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) จำนวน 2,158 ข้อความ รวมทั้งสิ้น 4,263 ข้อความ ผู้วิจัยเลือกข้อมูลจากทั้งสองประเภทนี้เนื่องจากมีรูปภาษาในชีวิตประจำวันมากกว่าประเภทอื่น ๆ อีกทั้งจำนวนของข้อความจากทั้งสองประเภทมีจำนวนข้อความที่ปรากฏคำว่า “ครอบครัว” ใกล้เคียงกัน จึงมีจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มากจากแต่ละประเภท

วิธีการเก็บข้อมูล

รวบรวมข้อความที่มีคำว่า “ครอบครั” จากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) จากประเภทหนังสือพิมพ์ (newspaper) และงานเขียนกึ่งวิชาการ (non-academic) คัดเลือกถ้อยคำอุปลักษณะโดยการจำแนกถ้อยคำอุปลักษณะออกจากถ้อยคำชนิดอื่นที่ไม่ใช่อุปลักษณะ พิจารณาจากคำศัพท์ที่ใช้ต่างวงความหมายกับ “ครอบครั” ในลักษณะแบบเปรียบเทียบ (source domain) และสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (target domain) โดยแบบเปรียบเทียบคือ แบบของการเปรียบเทียบเป็นมโนทัศน์ที่รับรู้และเข้าใจได้ทั่วไป สะท้อนผ่านรูปคำอุปลักษณะในลักษณะที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำมาอธิบายสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ เช่น “สร้างครอบครั” คำว่า “สร้าง” เป็นคำที่มีวงความหมายของการนมิต บันดาล การทำให้มีขึ้นมาเป็นแบบเปรียบเทียบและนำมาอธิบายสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบคือ “ครอบครั” ให้มีความกระจ่างขึ้นว่าเป็นสิ่งที่ทำให้มีขึ้นได้ และยังพิจารณาคำเชื่อมอุปลักษณะ เช่น คำว่า คือ เป็น ที่ปรากฏพร้อมกับคำแสดงแบบเปรียบเทียบ จากนั้นนำถ้อยคำอุปลักษณะ “ครอบครั” ที่พบมาจัดกลุ่มอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์โดยรวมจากการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่มีความถี่ปรากฏไม่ต่ำกว่า 10 คำ เป็นความถี่ที่เพียงพอที่จะสะท้อนว่าเป็นคำในชีวิตประจำวันและมีการใช้บ่อย ๆ กัน ดังงานวิจัยของ Kaewjungate (2023) Mongkolyos & Nantachantoon (2024) Eakkapochana (2022) ที่เลือกจากถ้อยคำอุปลักษณะจากความถี่ปรากฏไม่ต่ำกว่า 10 คำเช่นกัน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะดังนี้

1) สังเกตถ้อยคำ เช่น คำนามที่เป็นชื่อหรือกลุ่มคำที่ใช้ในการเปรียบเทียบหรือเรียกขานสิ่งต่าง ๆ คำกริยาที่บอกอาการ บอกสภาพหรือบอกคุณสมบัติ รวมถึงคำในหน้าที่อื่นที่เป็นองค์ประกอบแสดงอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ด้วย เช่น คำคุณศัพท์บอกสภาพ สภาวะ โดยอาจจะมีคำแสดงการเปรียบเทียบ เช่น คำว่า เป็น คือ หรือไม่มีก็ได้

2) จัดกลุ่มอุปลักษณะที่เป็นคำกริยา คำคุณศัพท์ หรือคำอื่น ๆ จากวงมโนทัศน์เดียวกันไว้ด้วยกัน เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์มโนทัศน์ เช่น คำกริยา ได้แก่ ดูแล แรก แยก ย้าย พา อพยพ คำคุณศัพท์ เช่น ใหญ่ เล็ก ดี สุขสันต์ อบอุ่น

3) ตีความจากบริบทคำแวดล้อมและวิเคราะห์ลักษณะเด่นที่เหมือนกันระหว่างแบบเปรียบเทียบและสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบหาพบว่าถ้อยคำอุปลักษณะนั้นสามารถสะท้อนหรือเป็นส่วนหนึ่งของอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ได้มากกว่า 1 แบบ ผู้วิจัยจะตรวจสอบความหมายของคำจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 โดยพิจารณาว่าคำนั้นถูกใช้ในความหมายใดเป็นอันดับแรกที่น่าจะเป็นความหมายหลักที่ผู้ใช้ภาษาต้องการสื่อ หรือพิจารณาจากตัวอย่างของการใช้คำนั้นว่าถูกนำไปใช้กับบริบทใดเป็นลำดับแรก

4) วิเคราะห์เชื่อมโยงมโนทัศน์ต้นทางไปยังมโนทัศน์ปลายทาง โดยนำมโนทัศน์ต้นทางที่จัดกลุ่มไว้มาวิเคราะห์ความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์ปลายทาง “ครอบครัว” ในระบบปริชาณว่าทั้งสองมโนทัศน์มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบหรือไม่ นำเสนอความคล้ายคลึงในระดับปริชาณระหว่างมโนทัศน์ต้นทางกับมโนทัศน์ปลายทาง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของ “ครอบครัว” ที่สะท้อนให้เห็นมุมมองของคนไทยที่มีต่อคำว่า “ครอบครัว” พบอุปลักษณะที่แสดงการเปรียบเทียบหรือทำความเข้าใจ “ครอบครัว” ผ่านมโนทัศน์ต่าง ๆ จำนวน 4 มโนทัศน์ ได้แก่

1. **[ครอบครัว คือ พื้นที่]** เป็นการนำถ้อยคำที่ใช้กับพื้นที่มาเปรียบเทียบกับคำว่าครอบครัว เพื่อแสดงให้เห็นว่าครอบครัว คือ พื้นที่ที่มีขอบเขตสามารถเคลื่อนที่เข้า ออก อยู่ และบอกปริมาณและสภาพพื้นที่ได้ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ จำนวน 607 ถ้อยคำอุปลักษณะ โดยถ้อยคำอุปลักษณะที่สะท้อนมโนทัศน์ดังกล่าว เช่น ในครอบครัว นอกครอบครัว ระหว่างครอบครัว ระดับครอบครัว เยี่ยมครอบครัว ขนาดครอบครัว มีรายละเอียดดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (1) พ่อแม่ต้องหาเวลาอยู่กับลูกให้มากขึ้น ให้ความสำคัญกับใจของบุตรหลานมากกว่าวัตถุ และคนอื่น ๆ ในครอบครัวก็ต้องช่วยกันดูแลเด็ก ๆ ที่เป็นสมาชิกในครอบครัวด้วย
- (2) นักสตรีนิยมพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า สตรีมีบทบาทที่สำคัญในเศรษฐกิจทั้งในและนอกครอบครัว
- (3) สิ่งหนึ่งที่ผมอยากฝากคือไปรษณียบัตรเป็นสื่อที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัวหรือเพื่อน ๆ ในเวลาที่อยู่ไกลกัน ส่งความรักความคิดถึงให้อีกฝ่ายได้
- (4) กล่าวได้ว่า ทูตทางสังคมไทย ระบบอุปถัมภ์ที่อธิบายเรื่องความสัมพันธ์ของคนทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชนก่อให้เกิดความผูกพันกัน ความรู้สึกว่าเป็น พวกเดียวกัน
- (5) ผมไปในงานวันเผาศพเธอ และผมกลับมาเยี่ยมครอบครัวเธอเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่ข่าวว่าทางพี่ตี๋ได้ขายบ้านหลังนั้นไป และย้ายไปอยู่แถวถนนธนบุรีปากท่อ
- (6) ผมมักจะเลือกซื้อขนาดใหญ่ที่สุด หรือขนาดครอบครัว เพื่อความประหยัด จะได้มาซื้อมาเลือกกันบ่อย ๆ

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัว เป็นพื้นที่ที่สามารถอยู่ข้างในพื้นที่และอยู่ข้างนอกพื้นที่ได้ มีสิ่งที้ออกมาจากพื้นที่นั้น เป็นพื้นที่ช่องว่างจากที่หนึ่งถึงอีกที่หนึ่ง สามารถบอกปริมาณและระดับ รวมทั้งไปเยี่ยมเยือนได้เช่นเดียวกับการไปเยือนสถานที่ต่าง ๆ เช่นเดียวกับการบอกขนาดของพื้นที่ทั่วไป สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [พื้นที่]		วงความหมายปลายทาง [ครอบครัว]
พื้นที่	➡	ครอบครัว
การอยู่ในพื้นที่	➡	การดำรงอยู่ในครอบครัว
ช่องว่างจากที่หนึ่งถึงอีกที่หนึ่ง	➡	การแสดงความสัมพันธ์ของแต่ละครอบครัว
ปริมาณของพื้นที่	➡	ขนาดของครอบครัว
แนวระดับของพื้นที่	➡	สถานภาพของครอบครัว
การเข้าสู่พื้นที่	➡	การเยี่ยมเยือนครอบครัว

ภาพที่ 1 กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [ครอบครัว คือ พื้นที่]

2. [ครอบครัว คือ มนุษย์] เป็นการทำความเข้าใจครอบครัวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยนำถ้อยคำที่ใช้กับมนุษย์มาเปรียบเทียบกับคำว่าครอบครัว เพื่อแสดงให้เห็นว่าครอบครัวเป็นมนุษย์ มีการปฏิบัติต่อครอบครัวเสมือนปฏิบัติต่อมนุษย์ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ จำนวน 268 ถ้อยคำอุปลักษณะ เช่น เลี้ยงดูครอบครัว รักครอบครัว ช่วยเหลือครอบครัว ดูแลครอบครัว จนเจือครอบครัว สงเคราะห์ครอบครัว ฐานะครอบครัว ประวัติครอบครัว หัวหน้าครอบครัว ชีวิตครอบครัว ผู้นำครอบครัว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (7) โรงงานหลายแห่งลดจำนวนคนงาน เลิกจ้างหรือปิดกิจการ ทำให้คนงานจำนวนมากไม่มีงานทำ ขาดรายได้เลี้ยงดูครอบครัว เป็นผลลบต่อสังคมไทย
- (8) ผมและทีมงานจีทีเอช รวมถึงนักแสดงทุกคนภูมิใจ ที่หนังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หลาย ๆ คน กลับไปรักครอบครัวมากขึ้น ฟังแล้วซึ่ง ประทับใจมากครับ ขอขอบคุณผู้ชมทุกคนมาก ๆ
- (9) ซึ่งในปัจจุบันดิฉันกำลังคิดหารายได้มาช่วยเหลือครอบครัวอีกทางหนึ่ง จึงคิดถึงเนื้อหาเกี่ยวกับดอกไม้ประจำวันเกิดขึ้นมา และคิดว่าจะใช้เนื้อหาเหล่านั้นมาประยุกต์ทำเป็นของขวัญวันเกิดขายทางออนไลน์
- (10) ไม่เป็นไรหรอก ปล่อยเขาไปเถอะ ให้เขาไปทำมาหากินดูแลครอบครัวเขา เราไม่ได้เรียกค่าเลี้ยงดูแล้ว ค่าใช้จ่ายก็พออยู่ได้ค่ะ
- (11) ทั้งสองคนเป็นเด็กเรียนดี แต่ฐานะครอบครัวอยากจน อาศัยอยู่กับพ่อ ส่วนแม่ไปทำงานอยู่ต่างจังหวัดเพื่อหารายได้มาจนเจือครอบครัว
- (12) มีการส่งต่อผู้ป่วยไปรักษาตามโรงพยาบาลต่าง ๆ รวมทั้งมีผู้ยื่นคำร้องขอความช่วยเหลือ สงเคราะห์ครอบครัว 10 คน ในการนี้พระราชทานพระวโรกาสให้แพทย์ที่ทำการตรวจรักษา ผู้เจ็บป่วยอย่างใกล้ชิด

- (13) ชานโตส ลีเต้ ปัจจุบันอายุ 25 ปี มาจากครอบครัวฐานะดีชานเมืองเซาเปาลู และนายแววยอดนักเตะมาตั้งแต่ยังเด็ก จนเป็นที่คาดหมายของสื่อมวลชนว่าเขาจะเติบโตขึ้นอย่างดี
- (14) ประวัติครอบครัวเป็นตัวที่ช่วยบอกว่า สมาชิกในครอบครัวนั้นมีโอกาสเกิดโรค ซึ่งเกิดจากกรรมพันธุ์ที่กำหนดไว้แต่เกิด
- (15) ทุกวันหนึ่งต้องคิดหนักว่าจะหาเงินที่ไหนมาซื้อนม ซื้อม้าอ้อมให้ลูกดี เราเป็นหัวหน้าครอบครัวแล้ว จะกลับบ้านขอเงินพ่อแม่ก็กระไรอยู่ หนึ่งจึงต้องอดทน คิดอยู่ตลอดเวลาว่าทำยังไงถึงจะมีเงินเลี้ยงลูก

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นอุปลักษณะเชิงมนทัศน์ [ครอบครัว คือ มนุษย์] สะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวมีลักษณะเหมือนมนุษย์ทั้งสถานะและการแสดงออก ลักษณะถ้อยคำที่ใช้กับครอบครัวจึงเหมือนคำที่ใช้กับมนุษย์ สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดจากความหมายต้นทางสู่ความหมายปลายทางได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [มนุษย์]		วงความหมายปลายทาง [ครอบครัว]
มนุษย์	➡	ครอบครัว
การกระทำของมนุษย์	➡	ครอบครัว
การกระทำที่เอาใจใส่มนุษย์ให้เป็นไปด้วยดี	➡	ดูแลครอบครัว
การช่วยเหลือมนุษย์ที่ร้องขอความช่วยเหลือ	➡	สงเคราะห์ครอบครัว
การเติมเต็มสิ่งที่ขาดไปให้แก่มนุษย์ที่ขอความช่วยเหลือ	➡	จุนเจือครอบครัว
ตำแหน่ง ลักษณะความเป็นอยู่ของมนุษย์	➡	ฐานะครอบครัว
เรื่องราว ความเป็นไปของมนุษย์	➡	ประวัติครอบครัว
ผู้เป็นใหญ่ในหมู่มนุษย์	➡	ผู้นำ หัวหน้าครอบครัว

ภาพที่ 2 กระบวนการถ่ายทอดความหมาย [ครอบครัว คือ มนุษย์]

3. [ครอบครัว คือ วัตถุสิ่งของ] คือ การนำคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของมาเปรียบกับครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการบอกขนาด สภาพ และพฤติกรรมที่มนุษย์กระทำกับวัตถุสิ่งของ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ จำนวน 385 ถ้อยคำอุปลักษณะ เช่น ครอบครัวใหญ่ ครอบครัวเล็ก ครอบครัวใหม่ ครอบครัวเดียว ครอบครัวขยาย ครอบครัวแตกแยก ทั้งครอบครัว ทำลายครอบครัว แยกครอบครัว มีครอบครัว ย้ายครอบครัว มีรายละเอียดดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (16) ชีวิตแบบไทย ๆ นั่นถือว่าเป็นชีวิตแบบครอบครัวใหญ่ ผิดกับชีวิตตะวันตกซึ่งเป็นชีวิตครอบครัวเล็ก คือ มีแต่พ่อกับแม่เป็นส่วนใหญ่ ไม่มีปู่ย่า หรือตายาย และคนใช้คอยช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็ก

- (17) ครอบครัวเดี่ยว Single family ซึ่งในครอบครัวมีพ่อแม่ลูก เมื่อลูกโตแล้วก็แยกตัวออกไปตั้งครอบครัวใหม่ไม่อยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่ก็คงอยู่โดดเดี่ยวต่อไปจนแก่เฒ่าไม่มีใครเลี้ยงดู
- (18) ครอบครัวไทยมีแนวโน้มมากขึ้นที่จะเป็นครอบครัวเดี่ยวอยู่กันตามลำพังพ่อแม่ลูก ไม่มีครอบครัวขยายซึ่งมีเครือญาติรวมอยู่ด้วย เด็ก ๆ ในครอบครัวเดี่ยวจึงมักถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพังเมื่อพ่อแม่ออกไปทำงาน
- (19) แม้ว่าเด็กส่วนใหญ่จะปรับตัวได้ดี แต่ความรู้สึกหลายอย่างอันเนื่องมาจากการหย่าร้างก็ยังฝังอยู่ในใจเขา ความเจ็บปวดจากการที่ครอบครัวแตกแยกจะมีผลกระทบที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนต่อชีวิตของเด็กจนกระทั่งโต
- (20) ครอบครัวนี้ยากจนมาก มีอยู่ด้วยกัน 2 คน คือ แม่ กับ ลูก พ่อตายทิ้งครอบครัวไปตั้งแต่ลูกยังเล็ก แม่จึงตกอยู่ในฐานะเป็นหญิงหม้าย ด้วยความรักและสงสารลูก แม้จะมีชายอื่นมาติดพันอยู่มากก็ตาม แม่ก็ไม่ยอมแต่งงานใหม่
- (21) ยายนั้นแหละกำลังทำลายครอบครัวตัวเอง เอาอำนาจบาตรใหญ่มาใช้กดคนนั้นคนนี้ สมัยพ่อก็เหมือนกัน แค่เห็นบ้านคับแคบจะย้ายออก ยายก็โวยวายลั่น

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นอุปลักษณะเชิงมนิทัศน์ [ครอบครัว คือ วัตถุสิ่งของ] สะท้อนให้เห็นว่าครอบครัว เป็นวัตถุหรือสิ่งของ ผ่านการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่แสดงว่าครอบครัว สามารถครอบครองได้ แยกเคลื่อนย้ายได้ และระบุสภาพ บอกขนาดได้เช่นเดียวกับวัตถุต่าง ๆ เช่น ความเก่า ใหม่ ใหญ่ เล็ก สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงจากความหมายต้นทางสู่ความหมายปลายทางได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [วัตถุสิ่งของ]		วงความหมายปลายทาง [ครอบครัว]
การครอบครองวัตถุสิ่งของ	➡	การมีครอบครัว
การเคลื่อนย้ายวัตถุสิ่งของ	➡	การเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่ของครอบครัว
ลักษณะและสภาพของวัตถุสิ่งของ	➡	สถานการณ์บริบทของคนในครอบครัว
ปริมาณและขนาดของวัตถุสิ่งของ	➡	จำนวนสมาชิกในครอบครัว
การไม่เอาใจใส่ ละเหินจากสิ่งของ	➡	การละทิ้งครอบครัว
ทำให้สิ่งของแตกหักพังกระจาย	➡	การทำลายครอบครัว

ภาพที่ 3 กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [ครอบครัว คือ วัตถุสิ่งของ]

4. **[ครอบครัว คือ สิ่งปลูกสร้าง]** คือ การนำคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับสิ่งปลูกสร้าง กล่าวคือการก่อสร้าง องค์ประกอบ สภาพของสิ่งปลูกสร้าง พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ จำนวน 44 ถ้อยคำอุปลักษณะ เช่น สร้างครอบครัว ตั้งครอบครัว เสาหลักของครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัว ครอบครัวที่มั่นคง ดังตัวอย่าง

- (22) การช่วยให้เด็กรู้ว่าครอบครัวที่ตินั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และเขาจะมีความหวังในอนาคตว่าเขาสามารถสร้างครอบครัวที่มั่นคงได้
- (23) แม่เศร้าลึกซึ้ง ปนเป็นห่วง ลูกที่ไปะบาง ลูกที่ไม่เคยทำงานบ้าน จะไปตั้งครอบครัวใหม่ สร้างรังน้อยอยู่กับผู้ชายหน้าตาไม่รู้ชื่อไหนอึนเห็นหนึ่งคน ลูกรักของแม่จะทำได้ไหม
- (24) คุณพ่อทำงานคนเดียว จึงเป็นเสาหลักของครอบครัว คุณแม่เป็นแม่บ้าน ได้ดูแลฝึกสอนลูกสาวอย่างใกล้ชิด ทำให้ลูกสาวเป็นเด็กมีจิตใจดี ชอบช่วยเหลือคนอื่น
- (25) อนาคตอยากเห็นเขามีครอบครัวที่ดี มีคู่ที่ดี สร้างครอบครัวที่มั่นคง ถ้ามีอะไรที่อยากรู้ก็คงอยากรู้ว่าเขามีใครที่อยู่ใกล้เป็นตัวเป็นตนหรือยัง

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ [ครอบครัว คือ สิ่งปลูกสร้าง] สะท้อนให้เห็นว่าครอบครัว เป็นสิ่งปลูกสร้าง ผ่านการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่แสดงว่าครอบครัวเสมือนอาคารบ้านเรือนสามารถทำหรือสร้างให้มีขึ้น สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง [สิ่งปลูกสร้าง]		วงความหมายปลายทาง [ครอบครัว]
สิ่งปลูกสร้าง	→	ครอบครัว
การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง	→	การมีครอบครัว
องค์ประกอบของสิ่งปลูกสร้าง	→	บุคคลหรือปัจจัยสำคัญของครอบครัว
โครงสร้างของสิ่งปลูกสร้างที่แน่นอนนานทนทาน	→	การดำเนินไปของครอบครัวในทางที่ดี

ภาพที่ 4 กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [ครอบครัว คือ สิ่งปลูกสร้าง]

อภิปรายผลและบทสรุป

การศึกษาถ้อยคำอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของคำว่า “ครอบครัว” สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์อย่างหลากหลายในการอธิบาย “ครอบครัว” โดยการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านการใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ ทำให้ครอบครัวปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะผู้ใช้ภาษานำพื้นที่ มนุษย์ วัตถุสิ่งของ มาเปรียบเทียบกับครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม สอดคล้องกับ Mongkolys

& Nantachantoon (2024) ที่กล่าวว่าการใช้ภาษามีระบบความคิดดังกล่าวสืบเนื่องจากการที่มนุษย์มีประสบการณ์และการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันจึงแสดงผ่านมุมมองของการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่ว่าวิเคราะห์อุปลักษณ์เป็นพื้นที่ มนุษย์ วัตถุสิ่งของ และสิ่งปลูกสร้าง

จากการศึกษาพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (ครอบคลุม คือ พื้นที่) มากที่สุด ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าครอบคลุมในมโนทัศน์ของคนไทยถูกมองเป็นพื้นที่เพราะการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับครอบคลุมในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นการจัดประเภทและการอธิบายโครงสร้างของครอบคลุมมักใช้คำเกี่ยวกับพื้นที่ เช่น การแบ่งประเภทของครอบคลุมแบ่งเป็นครอบคลุมเดี่ยว ครอบคลุมขยาย ซึ่งเป็นปริมาณของพื้นที่และการอธิบายโครงสร้างครอบคลุมมักจะแสดงขอบเขตการอยู่ร่วมกันแต่ละคนในพื้นที่ เช่น โครงสร้างครอบคลุมพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ ในพื้นที่นั้นประกอบด้วยพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งกับลูกอยู่ร่วมกัน โครงสร้างครอบคลุมข้ามรุ่นคือในพื้นที่นั้นมีปู่ ย่า ตา ยาย และหลานอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจึงพบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (ครอบคลุม คือ พื้นที่) มากกว่า ส่วนอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (ครอบคลุม คือ วัตถุสิ่งของ) พบความถี่ของถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏเป็นลำดับที่สอง เป็นการให้ถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของมาเปรียบกับครอบคลุม สะท้อนว่าครอบคลุมเป็นวัตถุสิ่งของที่มีขนาด สามารถเคลื่อนย้ายได้ ครอบครองได้ อธิบายลักษณะได้ เช่นคำว่า ครอบคลุมใหญ่ ครอบคลุมเล็ก ย้ายครอบคลุม ครอบคลุมแตกแยก สาเหตุที่ผู้ใช้ภาษาเลือกใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์ว่าครอบคลุมเป็นวัตถุสิ่งของเพราะการใช้คำที่เป็นนามธรรมจะแสดงให้เห็นความคิดอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งวัตถุสิ่งของเป็นสิ่งที่พบได้ในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับครอบคลุมที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์พบว่าอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งของ ดังเช่น Eakkapochana (2022) ศึกษาวิเคราะห์รูปคำอุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์บาปในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน พบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์บาปในมุมมองของผู้ใช้ภาษาไทยจำนวน 5 มโนทัศน์ ได้แก่ [บาป คือ สสารที่มีปริมาณวัดตวง] [บาป คือ พี่ช] [บาป คือ สิ่งสกปรก] [บาป คือ โรค] และ [บาป คือ ไฟ] Phatthanasutinon (2022) ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับ “บุญคุณ” พบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับบุญคุณ 3 มโนทัศน์ ได้แก่ [บุญคุณ คือ วัตถุสิ่งของ] [บุญคุณ คือ หวี] และ [บุญคุณ คือ มนุษย์] ในภาษาไทย และ Saiyarot (2024) วิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ความรวย-ความจนในภาษาไทยถิ่นอีสาน (Saiyarot, 2024) พบมโนทัศน์ความรวย 4 มโนทัศน์ ได้แก่ [ความรวยคือ อำนาจ] [ความรวยคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์] [ความรวยคือ วัตถุสิ่งของ] [ความรวยคือ ดอกไม้หรือเครื่องหอม] และมโนทัศน์ความจน 4 มโนทัศน์ ได้แก่ [ความจนคือ สงคราม] [ความจนคือ สิ่งปฏิญ] [ความจนคือ สัตว์] [ความจนคือ วัตถุสิ่งของ] ผลการศึกษาอุปลักษณ์จากงานวิจัยทั้ง 3 เรื่อง พบจุดร่วมเดียวกันคือมีอุปลักษณ์ประเภทอุปลักษณ์เชิงวัตถุ (ontological concept) สิ่งนี้ทำให้เห็นรูปแบบการเชื่อมโยงระบบความคิดของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งที่เป็นนามธรรมด้วยวิธีการใช้สิ่งที่เป็น

รูปธรรมและเป็นสิ่งที่คุ้นเคย มีประสบการณ์ร่วมมากที่สุดมาใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจ
 สิ่งนั้น เช่นเดียวกับการนำวลีของมาเปรียบเทียบกับคำว่า ครอบครั

นอกจากนี้ผลการศึกษามุมมองของคำว่า “ครอบครั” ปรากฏผ่านถ้อยคำอุปลักษณะทั้งใน
 มุมมองด้านบวกและมุมมองด้านลบ โดยถ้อยคำอุปลักษณะในมุมมองด้านบวกเกี่ยวกับครอบครั เช่นคำว่า
เลี้ยงดูครอบครั รักครอบครั ช่วยเหลือครอบครั ดูแลครอบครั จนเจือครอบครั สะท้อนให้เห็นว่าคนไทย
 มองครอบครัเป็นสิ่งดีแรกในชีวิตมนุษย์ที่มีความสำคัญที่สุดเพราะมีบทบาทสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์
 ทุกคนในสังคม สอดคล้องกับนิยามความหมายของคำว่า “ครอบครั” ของกรมกิจการสตรีและสถาบัน
 ครอบครั กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในแผนปฏิบัติการด้านครอบครั พ.ศ. 2563
 –2565 ว่าครอบครั หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภริยา หรือมีความผูกพันทาง
 สายโลหิต หรือทางกฎหมาย หรือเกี่ยวดองกันเป็นเครือญาติ ซึ่งสมาชิกในครอบครัต่างมีบทบาทหน้าที่ต่อ
 กันและมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน เช่นเดียวกับกับ Krainatee et al. (2020) กล่าวถึงครอบครัว่าครอบครั
 เป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่มอบความรัก ความอบอุ่น และความใกล้ชิดแก่สมาชิกในครอบครั มีหน้าที่
 ชัดเจนทางสังคมเบื้องต้น ซึ่งส่งผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล อีกทั้งยังสะท้อนโครงสร้างความสัมพันธ์ใน
 สังคมของสมาชิกในครอบครัที่ต่างมีบทบาทหน้าที่ตามบรรทัดฐานครอบครัและกฎสังคม สิ่งหนึ่งที่อาจ
 สะท้อนความคาดหวังและมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อคำว่า “ครอบครั” ในเชิงบวก คือ ในการกำหนดชื่อ
 ตัวชีวดครอบครัที่แตกต่างกันของประเทศไทยพบว่า มีแนวคิดในการกำหนดชื่ออยู่ โดยส่วนใหญ่ชื่อตัวชีวด
 ที่กำหนดไว้สะท้อนถึงลักษณะของการเป็นครอบครัที่ดี ครอบครัมีความสุข หรือเน้นถึงความสัมพันธ์
 ภายในครอบครัที่จะนำไปสู่การมีครอบครัที่ดี ที่มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น ครอบครัผาสุก
 ครอบครัอบอุ่น ครอบครั่วมเย็น ครอบครัอยู่เย็นเป็นสุข ครอบครัอยู่ดีมีสุข ครอบครัอบอุ่น ครอบครั
 แข็งแรง ครอบครัเข้มแข็ง เป็นต้น ในแง่มุมของสังคมโลกพบว่าองค์กรระหว่างประเทศที่เป็นแกนนำในการ
 ผลักดันแนวคิดการพัฒนา เช่น สหประชาชาติ (United Nations) องค์กรความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการ
 พัฒนา (OECD) คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติเพื่อเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP)
 องค์การอนามัยโลก (WHO) ที่พัฒนาเครื่องมือเพื่อประเมินคุณภาพชีวิตประชากร มักกำหนดตัวชีวดด้าน
 ครอบครัเป็นหนึ่งในองค์ประกอบขององค์ประกอบคุณภาพชีวิตในภาพรวม (Tangchonlatip, 2021) จะเห็น
 ว่านัยสำคัญที่ผู้ใช้ภาษาแสดงความรู้สึกและความคาดหวังที่มีต่อครอบครัผ่านการใช้ภาษาสะท้อนคิด
 เกี่ยวกับครอบครัจึงมีมุมมองและมีความคาดหวังในเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัในแง่บวกเป็นอันดับแรก

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ยังพบถ้อยคำอุปลักษณะเกี่ยวกับครอบครัในมุมมองด้านลบ เช่น
 ครอบครัแตกแยก ทำลายครอบครั ทั้งครอบครั แม้จะปรากฏไม่มากนักแต่เพียงพอที่จะสะท้อนความคิดที่
 ผู้ใช้ภาษามีต่อคำว่าครอบครั อาจเป็นผลจากสำหรับปัญหาครอบครัไทยที่พบมากขึ้น เช่น ปัญหาความ
 ยากจนและหนี้สิน ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครั ปัญหาสัมพันธภาพและ

การสื่อสารในครอบครัว ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูบุตร ปัญหาเด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาอบายมุข การพนัน บุหรี่ เหล้า สารเสพติดที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การใช้ถ้อยคำอุปโลกน์ในด้านลบจึงสะท้อนความจริงที่ปรากฏในปัจจุบันที่ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทและสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกับผู้ชาย เกิดการเปลี่ยนแปลงของอำนาจและพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว บางครั้งภรรยาต้องรับภาระหนักทั้งนอกบ้านและในบ้าน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาครอบครัว รวมถึงการที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบเดิม การสื่อสารกันน้อยลง เกิดความห่างเหิน ของครอบครัวส่งผลให้ครอบครัวมีแนวโน้มการปฏิสัมพันธ์ในแง่ลบต่าง ๆ และสัมพันธภาพที่ลดลงในขณะที่ปัญหารุนแรงความขัดแย้งในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (Department of Women's Affairs and Family Development, 2023) อันที่จริงความแตกแยกในครอบครัวมิใช่ปัญหาใหม่ สถานการณ์ความแตกแยกโดยเฉพาะในชีวิตคู่เป็นเรื่องสากล ที่สามารถเกิดขึ้นได้กับผู้คนในทุกภูมิภาค ทุกสังคมทั้งตะวันตก ตะวันออก และในสังคมแบบดั้งเดิม หรือสังคมสมัยใหม่ (Gottman & Carrera, 1994) สังคมไทยในอดีตก็มีอุดมคติเหมือนสังคมตะวันตกว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่ปลอดภัย สงบสุข แต่ปัจจุบันพบว่าสังคมไทยมีแนวโน้มของปัญหาครอบครัวมากขึ้นดังที่สะท้อนผ่านการใช้ภาษาที่พบ

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่าคำว่า “ครอบครัว” ในมุมมองของการใช้ภาษาของคนในสังคมไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 มุมมอง คือมุมมองในด้านบวก กล่าวคือคนไทยมีมุมมองว่าครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่เกื้อหนุนกัน มีเป้าหมายชีวิตร่วมกัน ต่างคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ที่จะนำพาให้ครอบครัวประสบความสำเร็จ ครอบครัวในอุดมคติคือครอบครัวที่อบอุ่น มั่นคง โดยสมาชิกในครอบครัวคาดหวังคุณภาพชีวิตที่ดี มโนทัศน์นี้ส่วนหนึ่งมาจากการนิยามความหมาย การจัดประเภท และโครงสร้างของครอบครัวที่คนไทยได้รับการถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน ส่วนมุมมองในด้านลบของคำว่าครอบครัวนั้น คนไทยมีมุมมองว่าครอบครัวเป็นสิ่งที่ต้องรักษา ดูแล ประคับประคองมิให้แตกสลายคล้ายกับสิ่งของที่เปราะบาง สะท้อนความไม่มั่นใจในสถานะของครอบครัวเนื่องจากบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งโครงสร้างของครอบครัว บทบาทของสมาชิกในครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อสถานะ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ผลของการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาแผนงานที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเนื่องจากเป็นมุมมองของคนในสังคมที่สะท้อนความคิดที่มีต่อครอบครัวผ่านการใช้ภาษา ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของคำว่า “ครอบครัว” จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย ซึ่งอาจทำให้พบมุมมองความคิดที่เป็นปัจจุบันและสามารถใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาครอบครัวและหาแนวทางแก้ไขปัญหาครอบครัวในสังคมได้

References

- Cuc, V. H. (2020). Conceptual metaphor a family is a house in Vietnamese. *VNU Journal of Foreign Studies*, 36(6), 43-56. <http://dx.doi.org/10.25073/2525-2445/vnufs.4628>
- Department of Women's Affairs and Family Development. (2023). *Phaen patibatkan dan khropkhrua phoso 2566–2570* [Family Operations Plan 2023–2027]. Ministry of Social Development and Human Security. <https://www.dwf.go.th/storage/43472/แผนปฏิบัติการด้านครอบครัว-พ.ศ.-2566-2570.pdf>
- Eakkapochana, D. (2022). Conceptual metaphors of sin in Thai. *Chophayom Journal*, 34(1), 13-42. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ejChophayom/article/view/262401>
- Gibbs, R. (1994). *The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding*. Cambridge University Press.
- Gottman, J. M., & Carrère, S. (1994). Why can't men and women get along? Developmental roots and marital inequities. In D. J. Canary & L. Stafford (Eds.), *Communication and relational maintenance* (pp. 203-229). Academic Press. <https://psycnet.apa.org/record/1994-97164-010>
- Kaewjungate, W. (2023). Stress: A study of a conceptual metaphor of Thai language users on Twitter. *Journal of Liberal Arts Thammasat University*, 23(3), 111-139. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/264020>
- Kiełtyka, R., & Grząsko, A. (2024). The conceptual metaphor parents are animals: On linguistic terms used figuratively for types of parenting. *Journal of the Spanish Association of Anglo-American Studies*, 46(1), 171-194. <http://doi.org/10.28914/Atlantis-2024-46.1.10>
- Kinasen, W., Jindawat, W., Bangbon, P., & Wuttikorn, J. (2018). The strength creation of family institution according to the six directions of the people in the area of metropolitan region for family happiness. *The Journal of Sirindhornparithat*, 19(1), 42-56. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/view/198120>
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford University Press.
- Krainatee, M., Dhammasaccakarn, W., & Sungkharat, U. (2020). Family: The social key institutions and roles of holistic human development. *Parichart Journal*, 33(1), 1-16. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/158941>
- Lakoff, J., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press.

- Li, S. (2006). Exploration of society as family metaphor in the Chinese culture. *Intercultural Communication Studies*, 15(3), 110-125. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=99a6a90e53711e4e91663b36a27afd3b92f174c0>
- Mongkolyos, W., & Nantachantoon, S. (2024). Kindness, or /námjai/: A study of conceptual metaphor in Thai. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 9(1), 64-77. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/266419>
- Namsopa, P., & Pewporchai, P. (2019). The presentation of family ideology in Facebook Fanpage Little Monster. *National & International Conference*, 10(1), 803-814. <http://journalgrad.ssru.ac.th/index.php/8thconference/article/view/1958>
- Phatthanasutinon, T. (2022). Conceptual Metaphor related to “Bunkhun” in Thai. *Vannavidas*, 22(2), 41-68. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/VANNAVIDAS/article/view/256023>
- Saiyarot, A. (2024). Conceptual metaphor of richness – poverty in northeastern Thai dialect. *Journal of Social Science and Cultural*, 8(5), 234-245. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/273715>
- Tangchonlatip, K. (2021). Chapter 1 Introduction. In R. Gray & K. Tangchonlatip (Eds), *Niyam praphet khropkhrua lae datchani tuachiwat khropkhrua yu di mi suk: Kan thopthuan wannakam* [Definition, family types, and family well-being indicators/indexs: A literature review] (pp. 14-19). Pimdee. <https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/03/Report-File-633.pdf>
- Thiensawangchai, S., & Noyjarean, N. (2023). Mother: A reflection of motherhood portrays in the language and concept of Thai people. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 12(2), 17-30. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBJ/article/view/265429>